

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ:
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІДHISTORICAL AND PEDAGOGICAL ANALYSIS OF EDUCATIONAL
INNOVATIONS: FOREIGN EXPERIENCE

В статті проаналізовано історію розвитку освітніх інновацій з метою розширення та збагачення сучасних наукових уявлень про роль та місце інновацій у розвитку суспільства та освіти зокрема. Визначено основні характеристики, принципи, тенденції та перспективи розвитку зарубіжної педагогіки в галузі впровадження інноваційних технологій.

Провідним методом дослідження є теоретичний аналіз і узагальнення наукових джерел, метод систематизації наукової інформації стосовно проблеми розвитку інновацій та їх впровадження в освітній процес; поєднання системного аналізу особливостей розробки та впровадження інноваційних технологічних рішень у систему освіти з аналітичним вивченням накопиченого європейського досвіду розвитку сучасної вищої освіти.

Аналіз історико-педагогічних передумов виникнення інновацій в освіті та наукової літератури стосовно їх впровадження в навчальний процес показав, що педагогічні принципи, такі як проблемне навчання, методи навчання та виховання, вирішення проблем неуспішних учнів, розвивальне навчання, програмоване навчання, педагогіка співпраці, форми навчання, історія шкільної освіти та порівняльна педагогіка, управління школою та передовий педагогічний досвід – усе це обговорюється та розглядається в контексті підвищення ефективності навчання та виховання учнів.

Аналіз інновацій в освіті дозволяє виявити ключові тенденції, сприяє розвитку новаторських підходів, покращенню якості навчання та забезпеченню адалтації освітніх систем до сучасних вимог. Основна мета – зробити освітній процес ефективнішим і відповідним потребам і викликам сучасного суспільства. Педагогічні інновації мають коріння в учіннях ряду визначених філософів та мислителів світу, таких як Конфуцій, Демокрит, Сократ, Платон, Аристотель.

В проведеному аналізі наукових джерел виявлено, що елементи інноваційної педагогіки вже історично кориняються в теорії та практиці видатних педагогів світу. Зокрема, гуманізація освіти і педагогічної діяльності визначає важливу основу для розвитку інноваційної педагогіки.

Ключові слова: нововведення, новаторство, інновація, інноватика, інноваційні технології, інноваційна діяльність.

The article analyzes the history of the development of educational innovations with the aim of expanding and enriching modern scientific ideas about the role and place of innovations in the development of society and education in particular. The main characteristics, principles, trends and prospects of the development of foreign pedagogy in the field of implementation of innovative technologies are determined.

The leading method of research is the theoretical analysis and generalization of scientific sources, the method of systematization of scientific information regarding the problem of the development of innovations and their implementation in the educational process; the combination of a systematic analysis of the features of the development and implementation of innovative technological solutions in the education system with an analytical study of the accumulated European and Ukrainian experience in the development of modern higher education.

The analysis of historical and pedagogical prerequisites for the emergence of innovations in education and scientific literature regarding their implementation in the educational process showed that pedagogical principles, such as problem-based learning, methods of teaching and upbringing, solving problems of unsuccessful students, developmental learning, programmed learning, pedagogy of cooperation, forms of learning, history of school education and comparative pedagogy, school management and best pedagogical practices – all of this is discussed and considered in the context of improving the effectiveness of teaching and educating students.

Analysis of innovations in education allows identifying key trends, promotes the development of innovative approaches, improves the quality of education and ensures the adaptation of educational systems to modern requirements. The main goal is to make the educational process more efficient and appropriate to the needs and challenges of modern society.

Pedagogical innovations have their roots in the teachings of a number of outstanding philosophers and thinkers of the world, such as Confucius, Democritus, Socrates, Plato, Aristotle.

The analysis of scientific sources revealed that the elements of innovative pedagogy are already historically rooted in the theory and practice of outstanding teachers of the world. In particular, the humanization of education and pedagogical activity determines an important basis for the development of innovative pedagogy.

Key words: innovation, innovative technologies, innovative activity.

УДК 37.014.24:004

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/67.1.30>

Вербівський Д.С.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри комп'ютерних наук
та інформаційних технологій
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Становлення педагогічної освіти на сучасному етапі отримує нове звучання, а тому і процеси інновацій вимагають пильного вивчення, починаючи від стадій виникнення новацій до стадії згасання та зміни.

Актуальні зміни в національній освітній політиці України свідчать про перехід до особистісно-орієнтованої педагогіки. Однією з основних цілей

сучасної школи стає розкриття потенціалу всіх учасників освітнього процесу та надання їм можливостей для розвитку творчих здібностей. Ця зміна ролі освіти у суспільстві сприяє активізації інноваційних процесів.

В українській науковій літературі протягом тривалого часу проблема інновацій досліджувалася в контексті економічних аспектів. Однак подальший розвиток привів до потреби в оцінці якісних

характеристик інноваційних змін у всіх сферах суспільної життєдіяльності. Зрозуміло, що визначення цих змін не обмежується лише економічними теоріями. Нині необхідний інший підхід до дослідження інноваційних процесів, що включає в себе аналіз проблем інновацій не лише у науці і техніці, але й у сферах управління, освіти і права, а також залучення зарубіжного досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Роботи таких дослідників як Л. В. Артемова, Л. М. Ващенко, І. В. Гавриш, Н. П. Дічек, В. І. Загвазінський, Л. В. Корж-Усенко, М. В. Левківський, Н. Н. Окса, Л. С. Подимова, С. Д. Поляков, Т. І. Поніманська, О. В. Попова, О. Я. Савченко, О. В. Сухомлинська, Л. І. Ткаченко присвячені ретельному вивченню розвитку педагогічних інновацій, починаючи з їхнього зародження, аналізуючи процес втілення в практику освіти та подальшого поширення в галузі. Їхні дослідження розкривають ключові етапи історії інноваційних педагогічних ідей, допомагаючи зрозуміти вплив цих інновацій на сучасну освітню систему та педагогічну практику.

Сучасні наукові дослідження в освітній сфері орієнтовані на пошук нових напрямів для всебічного вивчення, виділення ціннісних основ модернізації освіти та визначення умов ефективності інноваційних процесів в цій галузі. Вчені, такі як В. П. Андрущенко, Л. М. Ващенко, С. С. Вітвицька, Л. І. Даниленко, І. М. Дичківська, О. А. Дубасенюк, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень, В. І. Луговий, В. О. Огнев'юк, В. Ф. Паламарчук, М. М. Поташник, О. Я. Савченко, С. О. Сисоєва, В. О. Сластьонін та інші, активно займаються цим питанням.

Особлива увага приділяється дослідженню підготовки вчителів до впровадження педагогічних технологій, враховуючи сучасні науково-методичні підходи до технологій навчання й інноваційних педагогічних технологій. Серед авторів, що досліджують це питання, можна відзначити П. Автомова, В. Беспалька, В. Євдокимова, І. Прокопенка та інших.

Мета статті. Проаналізувати історію розвитку освітніх інновацій з метою розширення та збагачення сучасних наукових уявлень про роль та місце інновацій у розвитку суспільства та освіти зокрема. Визначити основні характеристики, принципи, тенденції та перспективи розвитку зарубіжної педагогіки в галузі впровадження інноваційних технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Поняття «інноватика» з'явилося понад 100 років тому у культурології та лінгвістиці при описі процесів культурної дифузії, коли феномен з одного культурного ареалу проникав до інших.

Педагогічні інновації виходять із вчень давніх філософів, таких як Конфуцій, а також мислителів Античного світу Демокріта, Сократа, Платона

і Аристотеля. Ці філософи заклали основи принципів інноваційної педагогіки: відкритість, діалог, співпраця та гармонізація особистісних, суспільних та професійних цінностей у вихованні громадян.

Представники Відродження акцентують увагу на інноваційній ідеї значущості освіти як важливого інструменту для формування особистості та розвитку її потенціалу. Вони розглядають освіту як ключовий чинник, що визначає культурний та інтелектуальний рівень суспільства. Також вони наголошують на тому, що відмінності в дитинстві і юнацькому віці мають важливий вплив на формування індивіда та його місце в суспільстві.

Ці ідеї стали важливим внеском в педагогічну думку і сприяли подальшому розвитку освіти, сприяючи формуванню сучасного розуміння ролі освіти в формуванні особистості та розвитку суспільства.

Чеському педагогу Яну Амосу Коменському належить особливе місце у розвитку інноваційної педагогіки. Він розробив концепцію пансофічної школи або школи всезагальної мудрості. Згідно з його ідеями, така школа повинна була оберігати людину від життєвих труднощів, сприяти осмисленню світу і досягненню вищої мети життя. Коменський вважав, що весь світ може бути школою, і його мета була в створенні теорії навчання, яка б охоплювала всі сфери життя і протягом усього життя.

Важливим внеском Коменського в педагогіку стала його праця «Велика Дидактика». У цьому творі він сформулював основні ідеї наукової педагогіки, визначивши її предмет, цілі, завдання, зміст, принципи та методи навчання. Його праця визначила напрямок розвитку педагогічної науки і слугує основою для сучасної дидактики. Коменський прагнув до створення теорії неперервної освіти для цілісної особистості, і його ідеї знаходять віддзеркалення у сучасних педагогічних концепціях та підходах. Сучасна дидактика, використовуючи обґрунтовані Коменським принципи, вдосконалюється та адаптується до потреб сучасного освітнього середовища [8, с. 81].

Ідея вільної та самостійної особистості, здатної організувати своє життя та життя суспільства на раціональних засадах, є основою педагогіки Просвітництва. Одним із перших, хто обґрунтував цю ідею, був англійський філософ Джон Локк, представник емпірико-сенсуалістської концепції виховання. Його педагогічна теорія максимально висвітлює ідеї Просвітництва. Головна мета навчання в його розумінні полягала в формуванні «ділової людини», тобто особистості, розумно розвинутої та готової до активного сприймання нових знань та ідей.

Локк пропонував програму реальної освіти, що передбачала необхідну підготовку до практичних

занять у реальному світі. Його педагогічні принципи сприяли становленню концепції виховання, яка спрямована на формування самостійної, розумної особистості, здатної до пізнання та практичної діяльності у суспільстві [1, с. 552–553].

Жан-Жак Руссо вніс значний внесок у педагогічну теорію, зокрема через свою теорію природного виховання, що призвела до концепції «вільного виховання». Ця теорія мала на меті створити природовідповідні умови виховання, які готували б людину до активної суспільної діяльності.

Основні принципи педагогічної системи Жан-Жака Руссо включають такі підходи до дітей:

1. *Гуманізм*: цей принцип конкретизується у вигляді глибокої любові до дитини та безмежної поваги до її природи. Руссо підкреслював необхідність розуміння індивідуальних особливостей кожної дитини та виявлення великодушності у відносинах з нею.

2. *Природовідповідність*: у вихованні, за Руссо, слід слідувати природі дитини та враховувати її вікові особливості. Він наголошував на необхідності створення умов, які відповідають природі індивіда для його найбільшому розвитку.

3. *Свобода*: Руссо підтримував ідею свободи в різних аспектах: фізичній, духовній, а також свободі в діях і вчинках. Він вважав, що виховання повинно стимулювати внутрішній розвиток та самовираження дитини.

4. *Індивідуальний підхід до дітей*: згідно з Руссо, кожна дитина має в собі все необхідне, і завдання вихованця – лише розвинути цінні якості в ній, допомагаючи в цьому природі. Він підкреслював важливість знання та розуміння конкретних індивідуальних особливостей кожної дитини [1, с. 554–555; 4, с. 158].

Ці принципи визначили основи «вільного виховання» та стали важливим внеском Руссо в розвиток педагогіки та освіти.

Адольф Дістерверг – видатний німецький педагог-демократ, вніс значний внесок у педагогічну теорію та практику. Його ідеї організації нової школи, заснованої на демократичних принципах, отримали теоретичне обґрунтування та знайшли втілення в практичній діяльності педагогів кінця XVIII–XIX століть.

Основні принципи виховання А. Дістервега включають:

1. *Природовідповідність*: Дістерверг підкреслював важливість врахування природних особливостей дитини в процесі виховання. Він вважав, що вчителі повинні враховувати психологію та фізіологію, щоб забезпечити гармонійний розвиток учнів.

2. *Самодіяльність*: Дістерверг вірив у важливість розвитку розумової активності учнів та їхньої самодіяльності. Він підкреслював, що виховання

повинно стимулювати пізнавальні нахили учнів і сприяти їх самостійному розвитку.

3. *Евристичний метод викладання*: Дістерверг вважав, що викладання повинно стимулювати думку учнів, використовуючи евристичний спосіб викладання, що сприяє активному мисленню та розвитку самостійності.

4. *Розвивальне навчання*: педагог прагнув до розвивального, виховного і освітнього навчання. Він вбачав у навчанні засіб збудження розумової активності учнів та їх гармонійного розвитку.

5. *Гуманізм*: Дістерверг виявляв глибоке розуміння та повагу до дитини, прагнучи розвивати гуманних та свідомих громадян [5, с. 45–46; 4, с. 160].

Ідеї А. Дістервега були інноваційними для свого часу та залишаються актуальними й нині, а його праці в галузі дидактики внесли суттєвий вклад у педагогічну науку та практику.

Історію походження інновацій в освіті часто пов'язують із періодом зародження експериментальної педагогіки, який припадає на другу половину XIX століття. У цей період відбулися значущі зміни в галузі освіти, пов'язані із виникненням нових підходів та концепцій.

Експериментальна педагогіка визначалася активним застосуванням наукових методів та принципів у процесі навчання та виховання. Освітні реформи цього періоду включали в себе вивчення психологічних особливостей дитини, впровадження новітніх форм і змісту навчання, а також застосування методів наукового пошуку [2, с. 15].

Цей період в історії освіти відзначався пошуком ефективних педагогічних підходів, спрямованих на розвиток індивідуальних можливостей учнів та врахування їх психологічних особливостей. Інновації в освіті стали результатом наукового підходу до педагогічної практики, що сформувало основи для подальших трансформацій в галузі освіти.

Наприкінці XIX століття, під впливом реформаторських ідей у зарубіжній педагогіці, з'явилися навчальні заклади, спрямовані на експериментальну інноваційну діяльність, відомі як «експериментальні» школи. Цей підхід був впроваджений у різних країнах, таких як Німеччина, Велика Британія, Чехія, США та інших.

До найважливіших «експериментальних» шкіл цього періоду відносять:

Лабораторна школа Дж. Дьюї: ця школа, започаткована американським філософом та педагогом Джоном Дьюї, використовувала експериментальний підхід для тестування та розвитку нових методів навчання та виховання.

Органічна школа М. Джонсона: цей підхід, представлений Маріо Монтесорі та іншими педагогами, основні акценти ставилися на розвитку природної

та органічної самостійності дитини через використання спеціальних матеріалів та методів.

Школа гри К. Пратта: відома також як «гомілетична школа», ставила гру в центр навчання, використовуючи ігри для активного залучення учнів до навчання.

Дитячі будинки Я. Корчака: Януш Корчак, польський педагог та педіатр, впроваджував прогресивні ідеї виховання дітей в його дитячих будинках, зокрема, заохочуючи самоврядування та індивідуалізацію [3, с. 338].

У цих «експериментальних» школах вперше акцентувалася ідея цінності індивідуальних особливостей дитини, що стало важливим кроком у розвитку педагогічних концепцій.

Австрійський економіст Йозеф Шумпетер вніс значний внесок у розуміння інновацій. У своїй роботі «Теорія економічного розвитку» (1911), він вперше висловив концепцію «творчого руйнування» (creative destruction) та описав роль підприємців у внесенні новаторських змін у економіку. Шумпетер визначав інновації як новаторські комбінації, що включають в себе впровадження нових технологій, продуктів чи організаційних підходів.

Пізніше, у 1930-ті роки, саме Й. Шумпетер та економіст Г. Менш введуть термін «інновація» в науковий обіг, використовуючи його для позначення впровадження наукових відкриттів у нові технології чи продукти. З того часу термін «інновація» став загальноприйнятим та набув статусу важливої концепції в сфері економіки та інших галузях. Педагогічні інноваційні процеси стали предметом спеціального вивчення у країнах світу з кінця 1950-х рр.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок напряму. На початку ХХІ століття інноватика в освіті стала важливою галуззю науково-педагогічного дослідження. Інновації в освіті охоплюють різноманітні аспекти, включаючи впровадження нових технологій в навчання, розвиток методів викладання, організаційні зміни в управлінні освітніми закладами та багато іншого. Сьогодні педагогічна інноватика – це сфера науки, вчення про нерозривну єдність та взаємозв'язок трьох основних елементів інноваційного процесу у сфері освіти: створення педагогічних нововведень; їх впровадження та освоєння; застосування та поширення.

В проведеному аналізі наукових джерел виявлено, що елементи інноваційної педагогіки вже історично кориняються в теорії та практиці видатних

педагогів світу. Зокрема, гуманізація освіти і педагогічної діяльності визначає важливу основу для розвитку інноваційної педагогіки.

Аналіз інноваційного педагогічного доробку, який накопичений протягом століть людством, дозволяє об'єктивно оцінити педагогічні явища сучасності. Це також допомагає прогнозувати подальший розвиток інноваційної діяльності в галузі освіти. Такий підхід дозволяє не лише долучитися до сучасних тенденцій, а й врахувати великий досвід минулих епох у формуванні і реалізації новаторських педагогічних концепцій.

Подальше дослідження спрямоване на виявлення закономірностей інноваційних процесів в освіті, уточнення понятійного апарату, формулювання принципів та інших наукових атрибутів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Волкова Н. П. Педагогіка: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавничий центр «Академія», 2001. 576 с.
2. Дубасенюк О.А. Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. С. 14–47.
3. Кремень В. Г. Енциклопедія освіти. Київ: Юрінком Інтер, 2021. ISBN 978-966-667-759-7. 1144 с.
4. Козак Л. В. Історико-педагогічні умови виникнення інноваційної діяльності в освіті. Освітологічний дискурс. 2014. Вип. 4 (8). С. 156–171. URL: <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/185>
5. Левківський М. В. Історія педагогіки: навч.-метод. посібник. Вид. 3-е, доп. навч. пос. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 190 с.
6. Пастухова Л. Педагогічна взаємодія у контексті Дальтон-плану. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2012. № 1. С. 152–157.
7. Петречко М. Використання навчального методу Хелен Паркхерст у навчальних закладах США. *Молодь і ринок*. 2015. № 1. С. 157–161.
8. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Київ: Академвидав, 2006. 455 с.
9. Попова О. В. Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні у ХХ ст. Харків: «ОВС», 2001. 256 с.
10. Сухомлинська О. В. Зарубіжний педагогічний досвід в Україні в 20-ті роки. *Рідна школа*. 1992. № 2. С. 3–7.
11. Янченко Т. В. Педологія в Україні та зарубіжжі: теорія і практика: монографія. Чернігів: Десна Поліграф, 2016. 451 с.